

"XUJAYKON" SHIFOBAXSH TUZ G'ORI**Toshev Sadriddin**

Termiz davlat muzey qo'riqxonasi

katta ilmiy hodimi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Surxondaryo viloyati, Sherobod tumani hududida joylashgan noyob “Xujaykon” shifobaxsh tuz g'ori haqida ilmiy ma'lumotlar berilgan. Maqolada g'orning geologik tuzilishi, joylashuvi, o'lchamlari, ichki kameralarining xususiyatlari, mikroiklim sharoiti va tarkibiy elementlari batafsil yoritilgan. G'or havosidagi tuzlar, natriy xlorid, magniy, kaliy va boshqa mikroelementlarning inson salomatligi uchun foydali ta'siri ilmiy asosda ko'rsatilgan. Shuningdek, ushbu tuz g'ori nafas yo'llari kasalliklari, bronxit, astma, pnevmoniya va immunitet yetishmovchiligi kabi kasalliklarni davolashda tabiiy muolaja maskani sifatida qo'llanilishi haqida so'z yuritiladi. Maqolada “Xujaykon” tuz g'orining xalqaro ahamiyatga ega bo'lish imkoniyati, turizm va tibbiy xizmat sohalarida qo'llanish istiqbollari ham ko'rsatib o'tilgan. Shuningdek, g'orning moddiy madaniy meros ob'ekti sifatida milliy ro'yxatga kiritilganligi va uni saqlash hamda rivojlantirish choralari muhim ahamiyatga egaligi ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: Xujaykon, tuz g'ori, Surxondaryo, Sherobod tumani, speleoterapiya, nafas yo'llari kasalliklari, bronxit, astma, pnevmoniya, mikroiklim, natriy xlorid, mikroelementlar, shifobaxsh muhit, moddiy madaniy meros, tibbiy turizm.

“Xujaykon” noyob shifobaxsh tuz g'ori Qo'gitang tog' tizmasi etaklarining janubi-sharqiy yon bag'rida, dengiz sathidan 1200 m balandlikda, Surxondaryo viloyati Sherobod tumani markazidan 60 km uzoqlikda, tog'li hududda joylashgan. "Xo'jaykon" tuz g'ori 1989 yilda ochilgan. Ushbu hudud atrofida tuzli jinslar mavjud. Ushbu o'ziga xos "Xo'jaykon" tuz g'orining uzunligi 155 metrni tashkil etadi, 5 ta kamera xonasidan iborat bo'lib, ularning umumiy maydoni 965 kv. m. G'orning devorlari tabiiy ravishda 1 dan 3 sm gacha tuz qatlami bilan qoplangan va yo'lakda tuzlar eritmasi bo'lgan buloq paydo bo'lgan.

Ma'lumot uchun, moddiy madaniy meros ob'ekti bo'lgan "Xo'jaykon" tuz g'orining ichki qismi to'zilish tizimi bilan birgalikda harorat, namlik, bosim va mikroiklim bilan bir-biridan farq qiluvchi beshta kameraga (xonaga) ega. Ushbu g'or muhitida allergik nafas yo'llari kasalliklari, uzoq muddatli o'tkir va surunkali bronxit, astma, pnevmoniya asoratlari, immuniteti zaif bemorlar va teri kasalliklarini davolash uchun foydali qo'shimchalar mavjud.

N. A. Semashko nomidagi tibbiy reabilitatsiya va fizioterapiya ilmiy-tadqiqot institutining “Termiz” filiali ma'lumotlariga ko'ra, g'orda noyob mikroiklim shakllangan,

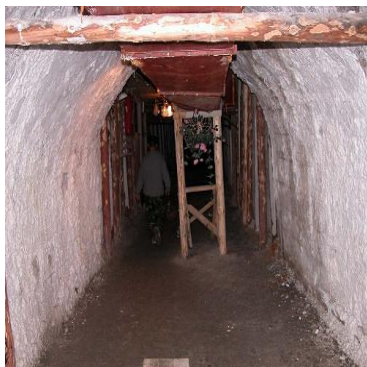

havo harorati yil davomida 17-21 S oralig'ida saqlanadi, atmosfera bosimi taxminan 700 mm atrofida saqlanadi. Havoning nisbiy namligi 50-70% ni tashkil qiladi. G'or havosidagi tuzlarning kontsentratsiyasi 4,7-5,9 mg-mz ga etadi, tarkibida natriy xlorid (98% gacha) ustunlik qiladi, shuningdek magniy, kaliy tuzlari, temir gidroksidi va 20 ga yaqin turli xil mikroelementlar mavjud. Yengil salbiy va ijobiy havo ionlarining kontsentratsiyasi turli xonalarda 1 sm³ uchun 420 dan 1000 gacha etadi. Kislorodning qisman zichligi 258 g/m³, bundan tashqari, g'orda havo ifloslanishi nihoyatda past.

Ma'lumot uchun: MDH mamlakatlari hududida 5 ta maxsus shifoxonalar mavjud: Solotvino (Ukraina), Chon-Tuz (Qirg'iziston), Duz-Dag (Azerbayjon Respublikasi), Bereznyaki shahridagi kaliy koni (Rossiyaning Perm viloyati) va karst "Oq G'or" (Tsxaltubo, Gruziya). Amaliyot shuni ko'rsatadiki, davolanishning ta'siri havodagi tuzlarning kontsentratsiyasiga va engil salbiy aeroionlarga bog'liq. Bu "Xo'jaykon" tuz g'orining boshqa shifoxonalaridan ustunligi.

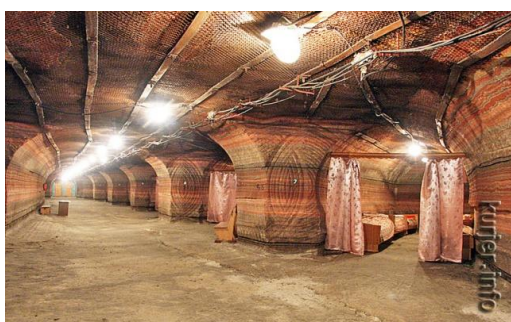
Solotvino (Ukraina).

Chon-Tuz (Qirg'iziston).

Duz-Dag.

Bereznyaki shahridagi kaliy koni.

Karst "Oq G'or" (Tsxaltubo, Gruziya).

"Xujaykon" ekologik toza g'orida dam olish va davolanish madaniy va ma'rifiy dastur bilan birlashtirilishi mumkin, chunki protsedura kuniga atigi 2-2,5 soat davom etadi. Bugungi kunda pulmonologik kasalliklarni (o'pka va nafas olish yo'llari kasalliklari) davolash samaradorligini oshirish muammosi zamonaviy tibbiyotda eng dolzarb masalalardan biri bo'lib, bu aholi sonining ko'payishi va davolash qiyin bo'lgan bemorlar sonining ko'payishi bilan bog'liq. Dori vositalarining samaradorligi etarli emasligi va nojo'ya ta'sirlarning yuqori foizi tufayli surunkali nonspesifik o'pka kasalliklarini davolash uchun dori-darmonsiz davolash usullari keng qo'llaniladi. Speleoterapiya bemorlarning g'orlar va tuz konlari konlarida qolishlari uchun katta ahamiyatga ega.

Shuni ta'kidlash kerakki, bu hudud o'zining doimiy harorat va namlik, allergen va past infektsiyali havoning yo'qligi kabi xususiyatlari bilan ajralib turadi.

Madaniy meros obyektni saqlash, uni muhofaza qilish maqsadida Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 4 oktyabrdagi "ko'chmas moddiy madaniy meros obyektlarining Milliy ro'yxatini tasdiqlash to'g'risida" gi qarori bilan "Xo'jaykon" ko'chmas moddiy madaniy meros obyektlarining milliy ro'yxatiga kiritilgan.

Shuni ta'kidlash joizki, "Xujaykon" muzey-qo'riqxonasining tashkil etilishi madaniy meros ob'ektning xalqimizga yanada katta ta'sir ko'rsatishi, kelajak avlodni bezatishini ta'minlashga qaratilgan qator ishlarni amalga oshirishga qaratilgan.

Xususan, "Xujaykon" tuzilmasi madaniy meros obyektidan tibbiy maqsadlarda ham foydalanishi, davlat va xususiy sanatoriylar bilan keng hamkorlikni amalga oshirishi, uni xalqaro darajadagi diqqatga sazovor joylardan biriga aylantirishi, tibbiy turizm doirasida mahalliy va xorijiy tashrif buyuruvchilarni keng jalb qilishi, mablag 'tushumini tartibga solishi va ushbu mablag'larni budjet mablag' lari sifatida yo'naltirishi, shuningdek, O'zbekistonda turizmni rivojlantirishga ko'maklashish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. N.A. Semashko nomidagi tibbiy reabilitatsiya va fizioterapiya ilmiy-tadqiqot instituti “Termiz” filiali ma’lumotlari.
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019 yil 4 oktabrdagi “Ko‘chmas moddiy madaniy meros obyektlarining Milliy ro‘yxatini tasdiqlash to‘g‘risida”gi qarori.
3. Shermatov B. (2021). Surxondaryo viloyatidagi tabiiy muolaja maskanlari va ularning salomatlikka ta’siri. Toshkent: O‘zbekiston ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish davlat qo‘mitasi nashriyoti.
4. Mavlonov O.O., Qodirov B. (2018). Tabiiy resurslarni muhofaza qilish va turizm imkoniyatlari. Toshkent: Sharq nashriyoti.
5. Qosimov T. (2020). O‘zbekistonning speleoterapiya manbalari va shifobaxsh g‘orlari. Samarqand: Ilmiy nashr markazi.
6. Xujaykon tuz g‘ori materiallari asosida, Surxondaryo viloyati madaniy meros boshqarmasi rasmiy ma’lumotlari.